

Rozka Štefan in razvoj polonistike v Ljubljani

Maria Wtorkowska, Ana Žabkar Šalić

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana

Prispevek v prvem delu predstavlja razvoj poučevanja poljskega jezika na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, od začetkov lektorata do oblikovanja študijskega programa na Oddelku za slavistiko FF UL. Drugi del prispevka je posvečen poklicni poti prve lektorice za poljski jezik v Ljubljani Rozke Štefan, avtorice prvega učbenika poljskega jezika in prvega pregleda poljske književnosti v slovenščini, literarne zgodovinarke in izjemne prevajalke.

Ključne besede: lektorat poljskega jezika, polonistika, Rozka Štefan, prevod, poljska književnost

V študijskem letu 2017/2018 mineva sedemdeset let poučevanja poljskega jezika, književnosti in kulture na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Ustanovitev lektorata poljskega jezika po 2. svetovni vojni na osrednji slovenski univerzi je logično nadaljevanje bogatih poljsko-slovenskih stikov, ki segajo v drugo polovico 18. stoletja, se krepijo skozi 19. stoletje,¹ začetek 20. stoletja pa predstavlja korak naprej v organizirani obliki ohranjanja poljsko-slovenskih stikov z ustanovitvijo *Društva prijateljev poljskega naroda* jeseni leta 1910, katerega namen je bil »v ožjem krogu zbrati ljudi in dati slovenski mladini priložnost, da se uči poljskega jezika«² (Lenard 1911: 1). Društvo je skrbelo za krepitev prijateljskih in kulturnih vezi med poljskim in slovenskim narodom in za vzbujanje zanimanja za poljski jezik, literaturo in kulturo. V okviru društva so bili organizirani tudi občasni tečaji poljskega jezika. Vodili so jih Slovenci, ki so študirali ali delali na Poljskem, kot npr. Vojeslav Molè, France Vodnik ali Tine Debeljak, ki je nekaj časa opravljal tudi funkcijo tajnika društva. Društvo je bilo najbolj aktivno med letoma 1932 in 1936. V tem času ga je vodil Rudolf Molè (1883–1969), slavist in prevajalec romanov *Z ognjem in mečem* (1923) in *Potop* (1926–1928) Henryka Sienkiewicza ter *Življenje in prigode male opice* (1929–1932) Ferdynanda Ossendowskega. Začetek 2. svetovne vojne je prekinil obetavno sodelovanje med poljskimi in slovenskimi intelektualci. Društvo je prenehalo delovati leta 1941 (ARS).³

1 Že Rozka Štefan je raziskovala povezanost dveh osrednjih romantičnih pesnikov, Prešerna in Mickiewicza, prav tako je dobro znano delovanje Matije Čopa v Galiciji in Emila Korytka na Kranjskem. O tem so pisali mdr. Tone Pretnar, Rozka Štefan, Niko Jež.

2 Kot odgovor na slovensko društvo je bilo v Krakovu 30. aprila 1911 ustanovljeno *Društvo prijateljev Jugoslovancev*, kar priča o živahnem sodelovanju med poljskim in slovenskim narodom tistega časa (Lenard 1911: 1).

3 Pozneje je leta 1997 nastalo *Društvo slovensko-poljskega prijateljstva* s sedežem v Ljubljani, njegov predsednik je Janusz Klim.

1 Polonistika na Univerzi v Ljubljani

Po drugi svetovni vojni se je po ponovni vzpostavitvi ljubljanske univerze rodila pobuda za ustanovitev poljskega lektorata v okviru študija slavistike. Lektorat za poljski jezik⁴ je bil ustanovljen leta 1947 na Oddelku za slovanske jezike in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Prva lektorica je bila Rozka Štefan (1913–2011). Dolga leta je lektorat vodila sama, od leta 1963 pa so ji pri tem pomagali tuji lektorji, naravni govorci, ki so prihajali iz različnih poljskih univerzitetnih središč (Varšava, Krakov, Katowice, Lodž): Władysław Kupiszewski (1963–1965), Władysław Lubaś (1965–1966), Władysław Łaciak (1966–1969), Eugeniusz Czapplejewicz (1969–1971), Kazimierz Woźniak (1971–1976) in Urszula Kowalska (1976–1979).

Po upokojitvi Rozke Štefan leta 1977 je vlogo lektorja za poljski jezik prevzel njen učenec Niko Jež,⁵ ob nadaljnji podpori tujih lektorjev, maternih govorcev poljskega jezika. To so v času njegovega vodenja lektorata bili: Zofia Adamczyk (1979–1983), Bożena Ostromecka-Frączak (1983–1991), Joanna Sławińska (1991–1999) in Maria Wtorkowska (1999–2005).

Poljski lektorat je bil kljub skromnemu obsegu učnih ur zasnovan široko. Študentom je ponujal ne le spoznavanje poljskega jezika, ampak tudi poljske književnosti, kulture in zgodovine, lektorji so študente spodbujali k prevajalskemu delu, hkrati so bile študentom na voljo štipendije za poletne šole poljskega jezika in kulture na Poljskem. Lektorat je bil med študenti zelo priljubljen, obiskovali so ga ne le slavisti in slovenisti, za katere je lektorat predstavljal fakultativno izbiro dodatnega slovanskega jezika, ampak tudi študenti drugih študijskih smeri. Vedno večja pa so bila stremjenja, da bi lektorat razširili v celosten študijski program. Priložnost za oblikovanje študijskega programa se je ponudila v sočasnem oblikovanju treh študijskih programov za zahodnoslovanske jezike in književnosti, torej ob hkratni ustanovitvi treh kateder: Katedre za češki jezik in književnost, Katedre za poljski jezik in književnost in Katedre za slovaški jezik in književnost v okviru Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Njena pobudnika Niko Jež in Andrej Rozman sta 1998 idejo predstavila takratni predstojnici Oddelka za slovanske jezike in književnosti Ireni Novak Popov. Ustanovitev katedre je zahtevala habilitiranega učitelja in tako je Niko Jež leta 2000 na Šlezijiški univerzi zagovarjal doktorat iz poljske književnosti in nato leta 2002 pridobil habilitacijo za docenta za poljsko književnost. Študijski program poljski jezik in književnost je bil akreditiran leta 2002. V istem letu se je Oddelek za slovanske jezike in književnosti

4 O ljubljanskem lektoratu poljskega jezika in polonistiki so pisali mdr. Bożena Ostromecka-Frączak, Nikolaj Jež, Maria Wtorkowska.

5 Pregledu znanstvene poti Nika Ježa je posvečen članek *Niko Jež, prevajalec in posrednik poljske književnosti* v tem zborniku.

razdelil na Oddelek za slavistiko in Oddelek za slovenistiko, v študijskem letu 2002/2003 pa je bila ustanovljena Katedra za poljski jezik in književnost (sedaj Katedra za polonistiko) v okviru novoustanovljene Enote za češčino, poljščino in slovaščino (sedaj in v nadaljevanju prispevka Enota za zahodno slavistiko). V akademskem letu 2004/2005 je študijski program poljski jezik in književnost sprejel prve študente. Svečano odprtje novih kateder in študijskih programov je bilo 7. 10. 2004. Udeležili so se ga nekdanji predsednik Slovenije Milan Kučan, veleposlaniki Češke, Poljske in Slovaške ter številni gostje s srednjeevropskih univerz. Ta dogodek predstavlja začetek študija polonistike na Univerzi v Ljubljani.

Niko Jež je v krog sodelavcev novega programa pritegnil tedanjo tujo lektorico poljskega jezika Mario Wtorkowsko, ki je prevzela področje jezikoslovja, in nekdanjo tujo lektorico Joanno Sławińsko, ki je prevzela lektorat. Tudi študijski program temelji na poučevanju praktičnega znanja jezika v rokah domačega in tujega lektorja. Od začetka študijskega programa so bile tuje lektorice Agata Kruszc (2005–2008), Maria Magdalena Nowakowska (2008–2013) in sedanja lektorica Maria Waclawek (2013–).

Katedro za polonistiko v Ljubljani v trenutni podobi sestavljajo vodja katedre in učiteljica za poljsko jezikoslovje Maria Wtorkowska, učitelj za poljsko književnost Nikolaj Jež, asistentka Ana Žabkar Šalić (književnost), domača lektorica Joanna Sławińska in lektor oziroma lektorica s Poljske, ki se vsakih nekaj let menja – trenutno je to Maria Waclawek. Od leta 2018 se je katedri pridružila Lidija Rezoničnik (književnost). Študentom polonistom so na voljo štipendije za poletne šole in študijska bivanja na univerzah na Poljskem v okviru bilateralnih izmenjav ter programov Ceepus in Erasmus. Katedra ohranja stike s študenti tudi po zaključku študija. Diplomanti polonistike so prevajalci, posredniki poljske književnosti in kulture, delujejo v slovenskih ali poljskih podjetjih, nekateri pa so se odločili za znanstveno kariero.

Katedra, tudi v sodelovanju z Veleposlaništvom Republike Poljske v Ljubljani, pripravlja literarna in znanstvena srečanja; med dosedanje prireditve v organizaciji Katedre za polonistiko sodijo pesniška srečanja, posvečena delu Wisławe Szymborske (Maribor, junij 2014; Radovljica, maj 2015; Ljubljana, april 2018), poljsko narodno branje romana *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza (november 2016), slavnostni simpozij ob 100. obletnici rojstva Czesława Miłosza *Czesław Miłosz – Pričevalec stoletja* (maj 2012), simpozij, posvečen Emilu Korytku (november 2013). Katedra dejavno sodeluje v skupnih prireditvah Enote za zahodno slavistiko, kot so vsakoletni, že tradicionalni Zahodnoslovanski božični večer, prevajalski natečaj, filmski večer, v okviru Oddelka za slavistiko pa se predstavlja na vsakoletnem Slovanskem večeru, prav tako je dejavno sodelovala pri sejmu Liber.ac (maj 2012 in maj 2017).

Pomemben skupni projekt Enote za zahodno slavistiko Oddelka za slavistiko Filozofske fakultete v Ljubljani je bila organizacija mednarodne znanstvene konference z naslovom *Individualni in kolektivni bilingvizem*, ki je potekala od 20. do 22. oktobra 2011 v okviru ciklusa Slovanska srečanja. Na konferenci so poleg domačih strokovnjakov, sodelavcev in izvajalcev slavističnih študijskih programov sodelovali znanstveniki iz enajstih srednjeevropskih držav.

2 Rozka Štefan

Rozka Štefan⁶ (1913–2011), prva domača lektorica za poljski jezik na Univerzi v Ljubljani, je bila rojena 26. 8. 1913 v Ljubljani. Po končani gimnaziji v Ljubljani je od leta 1933 študirala slavistiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Kot absolventka slavistike je v akademskem letu 1938/1939 prebivala v Krakovu, in sicer je bila štipendistka Inštituta za slovanske študije (Studium Słowiańskie) Jagelonske univerze, ki ga je vodil Vojeslav Molè. Inštitut je štipendijo podeljeval študentom iz slovanskih dežel, večinoma so bili med njimi slavisti, »resno zainteresirani za Poljsko in njena vprašanja«⁷ (Molè 1970: 381). Molè je Rozko Štefan takole opisal: »prišla je z navdušenjem in trdno voljo, da obvlada ne samo jezik, ampak tudi poljsko književnost, kar se ji je tudi posrečilo«⁸ (Molè 1970: 383). Rozka Štefan je v času študijskega bivanja v Krakovu zbirala gradivo za diplomsko nalogo o Mickiewiczu in Čopu ter vodila lektorat za slovenščino. Po vrnitvi v Slovenijo, kjer je leta 1940 zagovarjala diplomsko nalogo, je nameravala nadaljevati vodenje slovenskega lektorata v Krakovu, vendar na žalost drugo leto že podeljene štipendije ni mogla izkoristiti, saj je na Poljskem izbruhnila 2. svetovna vojna. Svojo prvo zaposlitev je dobila na zasebni trgovski šoli v Murski Soboti, po prihodu Nemcev na slovensko ozemlje 1941 pa se je vrnila v Ljubljano, kjer se je pridružila osvobodilnemu gibanju. Zaradi aktivističnega dela je bila 1943 dva meseca zaprta v ljubljanskih zaporih, konec januarja 1944 pa odpeljana najprej v nemško žensko koncentracijsko taborišče Ravensbrück, od tam pa v njegovo podružnico Barth. Taboriščna izkušnja je močno načela njeno že tako krhko zdravje, kar je svoje posledice pokazalo v poznejših letih, ko so zdravniki večkrat za las reševali njeno življenje.

Po vojni je bila dve leti vodja Slovanske knjižnice, katere članica uredniškega odbora je bila še pozneje (1962–1964). Izkazovala je zanimanje za slovanske književnosti, predvsem poljske, ruske, beloruske in bolgarske. Na tečaju, namenjenem

6 O Rozki Štefan so doslej pisali Niko Jež, Božena Ostromecka-Frączak, Božena Tokarz, Maria Wtorkowska, Anna Muszyńska.

7 Štipendisti so bili mdr. Anton Slodnjak, Tine Debeljak, Breda Pogorelec, Uroš Kraigher in Helena Menaše.

8 Pri tem se navezuje na njeno poznejšo monografijo *Poljska književnost*.

učiteljem srednjih šol leta 1947, in na Višji pedagoški šoli v Ljubljani leta 1948 je predavala rusko književnost ter skupaj z Vero Brnčič izdala *Pregled ruske književnosti* (1951). Zanimanje za belorusko književnost je izkazala v članku o razvojnih potezah beloruske književnosti (*Značilnosti razvoja beloruske literature*, skupaj z Janko Kupala, 1979), ki je še vedno ena izmed redkih študij o beloruski književnosti pri nas. Predstavila je tudi prevode slovenske književnosti v beloruščini (*Slovenske pesmi v beloruščini*, 1977).

Leta 1947 je bil na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani ustanovljen lektorat poljskega jezika, vodenje katerega je prevzela prav Rozka Štefan. Svojega dela se je lotila zelo sistematično. Posebnost položaja lektorja je narekovalo delovanje tako na jezikoslovnem kot literarnovednem področju. Pomanjkanje kakršnih koli priročnikov o poljskem jeziku in kulturi v slovenskem jeziku je zahtevalo pripravo poljske slovnice in pregleda poljske književnosti v slovenščini. Leta 1960 izdana obsežna monografija *Poljska književnost*, ki jo je Jože Koruza ocenil kot »enovito zasnovano in s temeljitim poznavanjem predmeta napisano delo« (Koruza 1973: 59), še zdaj predstavlja temeljno gradivo vsakomur, ki se želi poučiti o poljski književnosti, zato je zlasti na začetku študija obvezna literatura vsakega študenta ljubljanske polonistike. Gradivo za monografijo, še zlasti za pregled poljske književnosti po 2. svetovni vojni, je zbirala tudi v Varšavi leta 1958.

V sodelovanju s tujim lektorjem Władysławom Łaciakom je izdala *Učbenik poljskega jezika* (1969), ki »je upošteval glasoslovna, oblikoslovna in deloma skladenjska razmerja med slovenščino in poljščino« (Jež 1993: 330), ponujal pa je tudi možnost samostojnega učenja poljskega jezika. Tudi tokrat je izdaji botrovalo predhodno bivanje na Poljskem oktobra 1965. *Poljski pogovori* so bili izdani iste ga leta, prav tako v sodelovanju z Władysławom Łaciakom.

Leta 1982 je temeljnima deloma s področja jezikoslovja in literarne vede dodala še prevod pregleda poljske zgodovine. Skupaj z učencem in takrat že naslednikom na delovnem mestu lektorja za poljski jezik Nikom Ježem sta prevedla *Zgodovino Poljske* Aleksandra Gieysztorja in drugih, ki ponuja pregled poljske zgodovine od prazgodovinskih začetkov do sredine 20. stoletja.

Na Oddelku za slovanske jezike in književnosti je Rozka Štefan opravljala najprej delo lektorice, leta 1962 pa je postala predavateljica poljskega jezika in pozneje višja predavateljica. Njeno delo je zahtevalo usmerjenost v jezikoslovna področja, kjer se je izkazovala ne samo z avtorstvom učbenika poljščine, ampak tudi s predavanji v lingvističnem krožku Filozofske fakultete o fonetični in fonološki podobi poljskih nosnikov, podobnostih in razlikah med poljščino in slovenščino ter prevajanju. Predstavljala je novejša poglobljena v prevodoslovju, še zlasti jezikoslovne vidike, predvsem pa je ena izmed prvih opozarjala na poseben pomen

prevoda pri spoznavanju, učenju in rabi tujih jezikov. Njene prevodne študije (*Nekaj problemov ob prevajanju starejše poljske poezije*, 1978; *Tone Pretnar kot prevajalec poljske poezije*, 1993; *Slovenske pesmi in novele v poljščini*, 1961; *Poljska poezija »nepoetičnih časov« pri Slovencih*, 2003; *Poljska simbolistična poezija v slovenskih prevodih*, 2006) izkazujejo subtilno naravo prevajalke in izjemno poznavanje prevajalske stroke. Njena ljubezen pa je bila predvsem poljska književnost. Prirejala je razstave o poljskih knjigah in za poljsko književnost navduševala tudi svoje študente na lektoratu, s katerimi je vodila odmevne literarne večere, npr. leta 1963 literarni večer z naslovom *Slovenska poezija v poljskem jeziku*. Nastopili so celo v televizijskem studiu z recitalom Mickiewiczzeve poezije (Jež 1993: 331). Vzgojila je cele generacije polonistov, med katere sodijo mr. Niko Jež, Tone Pretnar, Dušan Pirc in Katarina Šalamun Biedrzycka.

Sodelovala je pri zbiranju gradiva za zbornik *Ljubljana v ilegali* in izdaji spominov nekdanjih jetnic nemškega koncentracijskega taborišča Ravensbrück (*FKL Ravensbrück = Žensko koncentracijsko taborišče Ravensbrück*, 1975). Bila je sourednica *Slovenskih beril* za tedanje nižje razrede srednjih šol. V Slavističnem društvu Slovenije je predavala o poljski književnosti in kulturi, maja 1976 je imela na fakulteti cikel predavanj o poljski zgodovini, književnosti in umetnosti, z namenom pripraviti tedanje študente za odhod na Poljsko.

Izpopolnjevala se je tudi v tujini. Leta 1958 in 1965 je bivanje v Varšavi in Krakovu izkoristila za zbiranje gradiva za pripravo *Poljske književnosti* oziroma *Učbenika poljskega jezika*. Septembra 1969 se je udeležila mednarodnih polonističnih seminarjev v Varšavi in Krakovu, septembra 1975 pa mednarodnega kongresa prevajalcev poljske književnosti. Bila je tudi udeleženka kongresa jugoslovanskih slavistov na Ohridu junija 1963, v Minsku pa je 1975 na Katedri za belorusko književnost predavala o vlogi Mickiewicza v slovenski književnosti.

Že od samih začetkov se je posvetila raziskovanju poljsko-slovenskih stikov. Objavljala je razprave o stikih med Slovenci in Poljaki (*Mickiewicz in Čop*, 1955; *Prešeren in Mickiewicz*, 1963; *Matija Čop v lvovskih Rozmaitościh*, 1985), prevedla in uredila korespondenco Matije Čopa ter jo zbrala v knjigo *Čopovi galicijski dopisniki* (1989, skupaj z Nikom Ježem in Tonetom Pretnarjem), korespondenco pa opremila z uvodno besedo *Matija Čop in poljska romantika*. Predstavila je tudi recepcijo prevoda Cankarjevih novel, ki jih je v poljščino prevedla Ela Molè (*Cankar pri Poljakih*, 1969), in delo Martina Kuralta v času njegovega službovanja v univerzitetni knjižnici v Lvovu od leta 1785 (*Slovenski razsvetljenec Martin Kuralt v lvovski dobi*, 1990).

Slovenski javnosti je predstavljala poljsko književnost, tako sodobne in pretekle tokove poljske književnosti (*O novi poljski poeziji*, 1945; *O poljskem literarnem*

časopisju, 1948; *O poeziji Mlade Poljske*, 1954; *O novejši poljski poeziji*, 1959), kot tudi posamezne avtorje poljskega literarnega kanona (*Adam Mickiewicz (Ob devetdesetletnici smrti)*, 1945; *Juliusz Słowacki (Ob stoletnici smrti)*, 1949; *Żeromski – Reymont (Ob tridesetletnici smrti)*, 1955; *Bolesław Prus*, 1956; *Stanisław Wyspiański*, 1957; *O sonetizmu Lepolda Staffa*, 1997; *Ob dvestoletnici rojstva Adama Mickiewicza*, 1999). Za *Leksikon Cankarjeve založbe* (1973) in *Enciklopedijo Slovenije* (1987–2002) je pripravila gesla o poljskih književnikih, za *Gledališki list SNG Drama Ljubljana* pa strnjen pregled poljske dramatike (*Od Reja do Mrožka*, 1963). Poljsko književnost je predstavljala tudi na številnih literarnih večerih na RTV Ljubljana (*Zofia Nałkowska, Iz Medaljonov*, 1961; *Poljska poezija med obema vojnama*, 1970; *Adam Mickiewicz*, 1983; *Julia Hartwig, Lirika*, 1993; *Srečna ljubezen, poljska lirika*, 1994).

Tudi po upokojitvi leta 1977 je ostala v tesnih stikih s fakulteto, kot raziskovalka slovensko-poljskih stikov v okviru Znanstvenoraziskovalnega inštituta Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, rezultat raziskovanj so bili že omenjeni *Čopovi galicijski dopisniki* (1989).

Vseskozi je bila tudi predana prevajalka in ravno s svojimi prevodi se je trajno vpisala v zavest mnogim generacijam Slovencev in Poljakov. Prevedla je ključne avtorje poljske književnosti. Čeprav je prevajala tudi prozo – slovenskemu bralcu je približala povest Wande Wasilewske *Iz ljubezni* (1946), zbirko kratke proze Zofie Nałkowske *Medaljoni* (1963) in roman *Pepel in diamant* Jerzyja Andrzejewskega (1975) – in je prevedla radijsko igro *Kaktus* Grzegorza Walczaka (1985), ji je bila blizu predvsem poezija. Anna Muszyńska (2009: 242) označuje kot

glavno področje njenega zanimanja romantiko, ne razumljeno le kot obdobje v poljski kulturi, ampak tudi kot svojevrstno značilnost poljskosti, nadčasoven narodni mit, vedno prisoten v jeziku, tradiciji in zavesti z zgodovino zaznamovanih Poljakov. Njeni prevodni izbori (v širšem pomenu besede) so pogosto povezani s strategijo predstavljanja, ki je v veliki meri odsev osebne, biografsko motivirane fascinacije nad »deželo nad Vislo« in željo deliti to navdušenje z lastnim narodom.⁹

Zaslužna je za prevod temeljnih del Adama Mickiewicza, ki je bil prej Slovincem dostopen v posameznih prevodih. Tako je leta 1967 najprej naredila izbor njegovih del v zbirki *Pesmi in pesnitve* (1967, prevode sta prispevala tudi Dušan Ludvik in Jože Udovič), v katerega je med drugim umestila cikel *Krimski soneti*, balade in odlomek iz *Praznika mrtvih*. Prevod pesmi *Oda do mladošči* je bil 1998 umeščen v antologijo *Oda do mladošči w przekładach na języki słowiańskie*,¹⁰ ki jo je uredil Krzysztof Wrocławski in izdal v Varšavi. Nadaljevala je s prevodom

9 Prevod citata iz poljščine A. Żabkar Šalić.

10 V antologijo so poleg slovenskega uvrščeni beloruski, bolgarski, hrvaški, češki, lužiškosrbski, kašubski, makedonski, ruski, srbski, slovaški in ukrajinski prevodi.

romantične epopeje *Gospod Tadej ali Zadnji maščevalni pohod v Litvi: plemiška povest v verzih iz let 1811 in 1812 v dvanajstih spevih* (1974) in se tako uspešno soočila z izzivom prepesniti Mickiewiczev silabični trinajsterec v slovenski verzni sistem, ki je begal že Vojeslava Molèta – opustil je namreč idejo o prevajanju *Gospoda Tadeja* ravno zaradi tega, ker se ni mogel odločiti o ustreznem verzu (Molè 1970) – in Tineta Debeljaka, katerega v letih 1934 in 1935 izdani odlomki epopeje »nihajo med poljsko in slovensko verzifikacijo, zato problem preseganja verzifikacijske ovire ni bil razrešen in ostaja odprt« (Jež 2012: 65). Rozka Štefan je silabični trinajsterec nadomestila s silabotoničnim jambskim trinajstercem, pri tem pa je ohranila neregularnost cezur in rime. Njen prevod je Niko Jež (2012: 66) ocenil kot »ustrezen in utemeljen, saj je funkcionalno blizu funkciji, kot jo imajo oblikovna načela v izvorniku«. Leta 2000 je objavila še eno temeljno delo poljske romantike, ki je tesno povezano s Francetom Prešernom in njegovo romantično epsko pesnitvijo: *Konrad Wallenrod: zgodovinska povest iz litvanske in pruske preteklosti* Adama Mickiewicza. Za prevod je leta 2001 dobila Sovretovo nagrado, najvišje priznanje, ki ga podeljuje Društvo slovenskih prevajalcev.

Med poljskimi romantiki je slovenskemu občinstvu predstavila še Juliusza Słowackega¹¹ (1973 v zbirki *Lirika*, v katero je umestila mdr. pesnitev *V Švici in Agamemnonova grobnica*, prevode je prispeval tudi Dušan Ludvik). Zbirko *Lirika* je pozneje izpopolnila z dvema predstavnikoma poljskega modernizma: Leopoldom Staffom (1996) in Julianom Tuwimom (2001).

V antologiji *Alarm: poljska poezija 1939–1945*¹² (1992) je zbrala ustvarjalce med drugo svetovno vojno. Mnogi med avtorji so bili v slovenščino prevedeni prvič. Druga antologija *Prošnja za srečne otoke: antologija poljske ljubezenske lirike* (1999) je v nasprotju s prejšnjo, v kateri je prevladovala vojna tematika, predstavila ljubezensko tematiko v poljskem pesništvu. K antologiji je prispevala tudi študijo *Od renesanse do postmoderne*, v kateri je predstavila razvojno pot poljske ljubezenske lirike. Nekateri izmed avtorjev so bili predhodno (1995) predstavljeni v reviji *Sodobnost*.

V njeno bibliografijo lahko umestimo tudi dva Nobelova nagrajenca. Czesława Miłosza je prevajala dvakrat: že v osemdesetih letih je skupaj s Tonetom Pretnarjem in Lojzetom Krakarjem prevedla pesmi za zbirko *Somrak in svit* (1987), pri naslednji zbirki *Zvonovi pozimi: izbrane pesmi* (2008) pa je sodelovala s Klemnom Piskom in Jano Unuk, ki je tudi avtorica spremne besede. Tudi izbor pesmi Wisławe Szymborske *Semenj čudežev* (1997) je sad njenega sodelovanja z Jano

11 Słowackega je pri nas prevajal le še Tine Debeljak (*Očje okuženih*, 1939), pozneje je v argentinski reviji *Med-dobje* objavil prevod pesmi *Himna ob sončnem zahodu* (1975); posamezne pesmi je prevedla tudi Katarina Šalamun Biedrzycka.

12 Prevode je prispeval tudi Tone Pretnar, spremno besedo k antologiji je napisal Niko Jež.

Unuk. Revialno je objavila še pesmi Julie Hartwig (*Primorska srečanja*) in Tadeusza Różewicza (*Apokalipsa*).

Za svoje delovanje ambasadorke poljske kulture v Sloveniji je prejela pomembna jugoslovanska, slovenska in poljska priznanja. Leta 1974 je od poljskega ministra prejela državno priznanje »zaslužna za poljsko kulturo«, naslednje leto nagrado poljskega društva umetnikov ZAIKS, 1977 zlato odličje »Order Zasługi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej«, 1979 diplomu Akademije za poljsko in slovansko zgodovino in književnost Adama Mickiewicza (Accademia di Storia e Letteratura Polacca e Slava »Adamo Mickiewicz«). Prejela je tudi domača odlikovanja: 1980 državno odlikovanje red dela z rdečo zastavo, leta 1981 je postala članica Društva slovenskih slavistov, leta 2001 je prejela že zdavnaj zaslužno najvišje državno priznanje za področje prevajalstva – Sovretovo nagrado.

Rozka Štefan je ostala aktivna do samega konca. Vseskozi je ohranila tudi optimizem in dobro voljo, s pomočjo katerih se je soočala z izzivi vsakdanjosti, visoke starosti in seveda književnosti. Za vedno bo ostala v spominu mnogim generacijam slovenskih polonistov. Zahvaljujoč lektoratu poljskega jezika in njegovi dolgoletni lektorici Rozki Štefan ter njenemu nasledniku Niku Ježu je bila leta 2004 možna ustanovitev Katedre za polonistiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in organizacija študija polonistike. Za to smo jima polonisti in študenti nadvse hvaležni.

Literatura

- ARS = Arhiv Republike Slovenije (Republika Slovenija, Ministrstvo za kulturo). <http://arsq.gov.si/Query/deskriptordetail.aspx?ID=24415> [Dostop 20. 6. 2018]
- JEŽ, Niko, 1983: Življenjski jubilej Rozke Štefanove. *Jezik in slovstvo* 29/2–3, 103–104.
- JEŽ, Niko, 1993: Ob osemdesetletnici Rozke Štefan. *Jezik in slovstvo* 39/7–8, 329–331.
- JEŽ, Niko, 1999: Prevajalka Rozka Štefanova. *Prevod uglasbenih besedil. Prevod trubadurske lirike. 24. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo književnih prevajalcev, 176–190.
- JEŽ, Niko, 2009: Lovorov venec zmage in žalost zmagoslavja: Tine Debeljak in slovenska polonistika v diaspori. WIERZYŃSKI, Kazimierz: *Olimpijski venec. Gradivo za bibliografijo Tineta Debeljaka*. Škofja Loka: Muzejsko društvo, Knjižnica Ivana Tavčarja, 73–98.
- JEŽ, Niko, 2012: Bariery kulturowe w przekładzie artystycznym na przykładzie słoweńskiego przekładu „Pana Tadeusza” Rozki Štefan. *Przekłady Literatur Słowiańskich* 3/1, 63–74.

- KORUZA, Jože, 1973: Rozka Štefan ob šestdesetem letu. *Jezik in slovstvo* 19/1–2, 58–60.
- LENARD, Leopold, 1911: Nastanek in pomen krakovskih dni. *Slovenec: političen list za slovenski narod* 39/106, 1.
- MOLÈ, Vojeslav, 1970: *Iz knjige spominov*. Ljubljana: Slovenska matica.
- MUSZYŃSKA, Anna, 2009: „Polskość” w słoweńskich przekładach Rozki Štefan. *Przekłady Literatur Słowiańskich* 1/1, 242–261.
- OSTROMEŃCKA-FRĄCZAK, Bożena, 1988: Czterdziestolecie lektoratu języka polskiego na tle kontaktów polsko-słoweńskich. *Poradnik Językowy* 7, 518–523.
- OSTROMEŃCKA-FRĄCZAK, Bożena, 1996: Lektorat języka polskiego w Lublanie i jego współpracownicy, *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 6, Łódź, 93–98.
- OSTROMEŃCKA-FRĄCZAK, Bożena, 1998: Promocja języka i kultury polskiej w Słowenii. Rys historyczny. MAZUR, J. (ur.): *Promocja języka i kultury polskiej w świecie*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 165–173.
- OSTROMEŃCKA-FRĄCZAK, Bożena, 2005: Tradycja sięgająca XV wieku. Polonistyka na Uniwersytecie w Lublanie, słowenistyka na Uniwersytecie Łódzkim. *Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego* 90/1, 5.
- OSTROMEŃCKA-FRĄCZAK, Bożena, 2011: Nestorka polonistyki słoweńskiej – Rozka Štefan (1913–2011). *Poradnik Językowy* 5, 106–117.
- ŠLEBINGER, Janko, 2013: Molè, Rudolf (1883–1969). *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- TOKARZ, Bożena, 2011: Wspomnienie o Rozce Štefan (1913–2011). *Przekłady Literatur Słowiańskich* 2/1, 7–12.
- WTORKOWSKA, Maria, 2011: Rozka Štefan (1913–2011) – ambasador literatury polskiej w Słowenii. *Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język – Literatura – Kultura* 8. Łódź, 191–195.
- WTORKOWSKA, Maria, 2013: Polonistyka i nowe programy studiów na slawistyce w Lublanie. MAZUR, J., MAŁYSKA, A., SOBSTYL, K. (ur.): *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu dynamiki zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. T. 1, 75–82.
- WTORKOWSKA, Maria, 2017: Od lektorata do študijske smeri – ob deseti obletnici ustanovitve bohemistike, polonistike in slovakistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani. *Jezik in slovstvo* 62/2–3, 7–14.

Summary: Rozka Štefan and the Development of Polonistics in Ljubljana

In its first part, the article presents the development of teaching the Polish language at the Faculty of Arts at the University of Ljubljana, from its early beginnings as a practical course of Polish language to the design of an academic programme at the Department of Slavistics of the Faculty of Arts. The second part of the article is dedicated to the career path of the first lecturer of Polish language in Ljubljana Rozka Štefan, the author of the first Polish textbook and the first monography of Polish literature in Slovene, literary historian, and outstanding translator.

Keywords: Polish language course, polonistics, Rozka Štefan, translation, Polish literature